
**Schönberg Ensemble
Slagwerkgroep Den Haag
BBC Singers**

Steve Reich

plaats Carré

datum 8 juni 1987

tijd 20.15 uur

plaats Koninklijk Conservatorium, Den Haag

datum 9 juni 1987

tijd 20.15 uur

**Schönberg Ensemble
Slagwerkgroep Den Haag
BBC Singers**

dirigent: Reinbert de Leeuw

klankregie: Steve Reich

Claron McFadden, sopraan

Marjanne Kweksilber, mezzo-sopraan

Yvonne Benschop, mezzo-sopraan

Ananda Goud, mezzo-sopraan

Gidius Noordman, Dick Lucas, techniek

Steve Reich

Tehillim (1981) 30'

m.m.v. Claron McFadden, sopraan
Marjanne Kweksilber, mezzo-sopraan
Yvonne Benschop, mezzo-sopraan
Ananda Goud, mezzo-sopraan

pauze

The Desert Music (1984) 50'

voor koor en orkest
tekst uit gedichten van
William Carlos Williams
m.m.v. BBC Singers

■ Nadat Steve Reich in 1970 de Afrikaanse en in 1973 de Balinese muziek bestudeerde om er inspiratie uit te putten voor zijn eigen composities, wijdde hij zich tussen 1975 en '77 aan de Joodse muziek, uit nieuwsgierigheid naar zijn eigen culturele achtergrond: "Zo deed ik eigenlijk wat een kind doet, dat in deze traditie opgroeit: ik begon de taal te leren, het Hebreeuws, ik begon de Thora te lezen en de commentaren, en ik studeerde aan een orthodoxe synagoge in New York."

In 1977 ondernam hij een reis naar Israël om in Jerusalem het gezang van Joden uit verschillende landen op te nemen. In zijn eigen werk zijn de eerste resultaten hiervan terug te vinden in *Music for a Large Ensemble* (1978) en het *Octet* (1979). Voor het eerst maakt hij gebruik van langere, ornamentale melodieën, vergelijkbaar met de wijze waarop in het Hebreeuws gezang korte motieven aan elkaar verbonden worden tot een melodie.

In *Tehillim* maakt Steve Reich eveneens voor het eerst sinds de tapestukken *It's gonna Rain* (1965) en *Come out* (1966) weer gebruik van teksten. In dit geval betreft het Hebreeuwse psalmteksten – Tehillim is Hebreeuws voor psalm – die Steve Reich koos omdat de orale overleveringstraditie hiervan in het Westen verloren is gegaan, in tegenstelling tot de Thora-zang die een al 2500 jaar oude traditie kent in de synagogen. Zo kon hij zelf de melodieën componeren, niet gehinderd door een bestaande traditie die hij zou moeten imiteren of verloochoenen. Er zijn dan ook geen Joodse thema's in *Tehillim* verwerkt.

De vier psalmteksten worden non-vibrato gezongen. De eerste tekst begint als solo, slechts begeleid door drums en handgeklap. Deze instru-

mentatie breidt zich allengs uit door middel van canontechnieken en verdubbelingen met de klarinetten, slagwerkinstrumenten, twee elektronische orgels en strijkers. Aan het slot van de eerste psalm herhaalt de solist de gehele melodie met slagwerkers en strijkers.

De tweede tekst is twee- of driestemmig gezet, waarbij de zang soms wordt vervangen door de Engelse hoorn en klarinet of door drums en handgeklap. De melodieën nemen in het verloop van de tekst toe in lengte en versieringen.

De derde tekst wordt in duet gezongen tussen eerst twee en dan vier stemmen, met begeleiding van marimba en vibrafoon in het slagwerk.

In de vierde en laatste tekst – gezongen in het eerstetempo – worden de elementen uit het voorafgaande gecombineerd, als een recapitulatie van het werk met een climax op 'Hallelujah' tot slot.

■ After Steve Reich studied African music in 1970 and Balinese music in 1973 to seek inspiration for his own compositions, between 1975 and '77 he concentrated on Jewish music, inquisitive about his own musical background. 'I basically did what a child does as he grows up in that tradition: I started to learn the language, Hebrew, I started reading the Torah and the commentaries and I studied at an orthodox synagogue in New York.'

In 1977 he travelled to Israel to record the singing of Jews from different countries in Jerusalem. The first results in his own work can be found in *Music for a Large Ensemble* (1978) and the *Octet* (1979). For the first time he made use of longer ornamental melodies, comparable with the way in which short motifs in Hebrew chants

are linked to form a melody.

In *Tehillim* Steve Reich made use of lyrics again for the first time since his tape works *It's Gonna Rain* (1965) and *Come Out* (1966). In this case Steve Reich chose Hebrew psalm texts (Tehillim is Hebrew for psalm) because the oral tradition has been lost in the West, unlike the Torah chants, which have been passed down 'by word of mouth' for 2500 years in the synagogues. He was hence able to compose the melody himself, not hampered by an existing tradition which he would have to imitate or renounce. No Jewish themes have therefore been used in *Tehillim*.

The four psalm texts are sung without vibrato. The first starts as a solo, only accompanied by drums and clapping. This instrumentation gradually

extends using canon techniques and doubling with clarinets, percussion, two electronic organs and strings. At the close of the first psalm, the soloist repeats the whole melody with the percussion and strings.

The second text is in two or three voices, with the singing occasionally replaced by the cor anglais and clarinet or by drums and clapping. The melodies gradually increase in length and decoration.

The third text is sung in a duet between initially two and then four voices, with an accompaniment by marimbas and vibraphone in the percussion.

In the fourth and last text – sung in the first tempo – the elements of the others are combined as a recapitulation of the work with a climatic 'Hallelujah' at the end.

Steve Reich

Tehillim

Steve Reich

Psalm:

19:2-5 (19:1-4)

Ha-sha-my-im meh-sa-peh-rim
ka-vóhd Káil,
U-mah-ab-sáy ya-dive mah-gíd
ha-ra-kí-ab.
Yóm-le-yóm ya-bée-ab óh-mer,
Va-ly-la le-ly-la ya-chah-véy
dá-abt.
Ain-óh-mer va-áin deh-va-rím,
Beh-lí nish-máh ko-lábm.
Beh-kavel-ha-áh-retz ya-tzáh
ka-vábm,
U-vik-tzáy tay-váil me-lay-hém

34:13-15 (34:12-26)

Mi-ha-ísh hey-chah-fáytz chah-yím,
Oh-háyv yah-mím lí-róte tov?
Neh-tzór le-shon-cháh may-ráh,
Us-fah-táy-chah mi-dah-báyr
mir-máh.
Súr may-ráh va-ab-say-tóv,
Ba-káysh sha-lóm va-rad-fáy-hu.

18:26-27 (18:25-26)

Im-chah-síd, tit-chah-sáhd,
Im-ga-vár ta-mím, ti-ta-mábm.
Im-na-vár, tit-bah-rár,
Va-im-ee-káysh, tot-pah-tál.

150:4-6

Hal-le-lú-hu ba-tóf u-ma-chól,
Hal-le-lú-hu ba-mi-ním va-u-gáv.
Hal-le-lú-hu ba-tzil-tz-láy
sha-máh,
Hal-le-lú-hu ba-tzil-tz-láy
ta-ru-áb.
Kol han-sha-má ta-ba-láil Yah,
Ha-le-lu-yáb.

The heavens declare the glory of G-d,
the sky tells of His handiwork.
Day to day pours forth speech,
night to night reveals knowledge.
Without speech and without words,
Nevertheless their voice is heard.
Their sound goes out through all the
earth,
and their words to the ends of the
world.

Who is the man that desires life,
and loves days to see good?
Guard your tongue from evil,
and your lips from speaking deceit.
Turn from evil, and do good,
Seek peace and pursue it.

With the merciful You are merciful,
with the upright You are upright.
With the pure You are pure,
and with the perverse You are subtle.

Praise Him with drum and dance,
praise Him with strings and winds.
praise Him with sounding cymbals,
praise Him with clanging cymbals.
Let all that breathes praise the Eternal
Hallelujah.

The Desert Music

Steve Reich schreef zijn *The Desert Music* in opdracht van de WDR en de Brooklyn Academy of Music in New York tussen september 1982 en februari 1984. De titel van het werk is ontleend aan een bundel verzamelde gedichten van de Amerikaan Dr. William Carlos Williams, waaruit Reich enkele tekstfragmenten koos (uit *The Orchestra*, *Theocritus Idyl - A Version from the Greek* en *Asphodel, That Greeny Flower*).

De vorm van *The Desert Music* is een symmetrische rondo: A B C B A, waarbij de twee buitenste delen een snel tempo, en het tweede en het vierde deel een gematigd tempo hebben. Het middendeel (C) valt zelf weer onder te verdelen in A B A: langzaam - moderato - langzaam. Het orkest speelt 'interlocking' melodische patronen. Dat wil zeggen dat de waargenomen melodie wordt gevormd door de som van de door de verschillende instrumentengroepen gespeelde delen ervan, een techniek die bij de Balinese gamelan voorkomt en die Reich in veel van zijn composities toepast.

Net zoals in de *Variations for Winds, Strings en Woodwinds* (1980) worden de strijkers in het begin verdubbeld door de synthesizers. Het opmerkelijke effect dat dit teweeg brengt omschrijft Reich als een 'buzz' of 'raspy timbre'. Een voor Steve Reich ongebruikelijk en zelfs dramatisch effect vormen de glissandi in de altviolen in het laatste fragment van het langzame middendeel (een toevallige inspiratiebron daartoe vormde het brandalarm van het stadje in Vermont waar hij in 1983 aan *The Desert Music* werkte).

Het tekstfragment uit *The Orchestra* verwijst naar de aanslagen op Hiroshima en Nagasaki: "Say to them: /

Man has survived hitherto because he was too ignorant / to know how to realize his wishes. Now that he can realize / them, it must either change them or perish".

Ook in het midden van *The Desert Music* koos Steve Reich voor een fragment uit *The Orchestra*, dat echter meer op de muziek zelf betrokken lijkt te zijn:

It is a principle of music to repeat the theme. Repeat and repeat again, as the pace mounts. The theme is difficult but no more difficult than the facts to be resolved.

Steve Reich was commissioned by the WDR (German Broadcasting) and the Brooklyn Academy of Music to write *The Desert Music* in New York between September 1982 and February 1984. The title of the work is taken from an anthology of poems by the American Dr. William Carlos Williams. Steve Reich chose a few texts from *The Orchestra*, *Theocritus Idyl I - A Version from the Greek* and *Asphodel, That Greeny Flower*.

The form of *The Desert Music* is a symmetrical rondo: A B C B A, with the two outer sections in a fast tempo, the second and fourth sections at a moderate tempo. The central section (C) can also be subdivided into A B A: slow, moderate, slow. The orchestra plays 'interlocking' melodic patterns. In other words, the melody heard is made up of the sum of the parts played by the various instrumental groups. This technique is known in Balinese gamelan music and has been adopted by Reich in many of his compositions.

Just as in *Variations for Winds*,

Strings and Woodwinds (1980) the strings are initially doubled by synthesizers. The strange effect which this produces is described by Reich as a 'buzz' or 'raspy timbre'. A dramatic effect, and one which is unusual for Reich, is formed by the glissandi in the violas in the last fragment of the slow central section (a coincidental source of inspiration was the fire alarm of the small town in Vermont where he worked on *The Desert Music* in 1983).

The text fragment from *The Orchestra* refers to the attacks on Hiroshima and Nagasaki: 'Say to them: / Man has survived hitherto because he was too ignorant / to know how to realize his wishes. Not that he can realize / them, he must either change them or perish.'

In the central section of *The Desert Music* Steve Reich also adopted a fragment from *The Orchestra*, but in this case one which seems to bear more relation to the music itself:

It is a principle of music
to repeat the theme. Repeat
and repeat again,
as the pace mounts. The theme is
difficult
but no more difficult
than the facts to be
resolved

The Desert Music

tekst: William Carlos Williams

I – fast

'Begin my friend
for you cannot,
you may be sure,

take your song
which drives all things out of mind,
with you to the other world.'

uit: *Theocritus: Idyl I –
A version from the Greek*

II – moderate

'Well, shall we
think or listen? Is there a sound
addressed
not wholly to the ear?
We half close
our eyes. We do not
hear it through our eyes.
It is not
a flute note either, it is the relation
of a flute note
to a drum. I am wide
awake. The mind
is listening'

uit: *The Orchestra*

IIIA – slow

'Say to them:
Man has survived hitherto because he
was too ignorant
to know how to realize his wishes.
Now that he can realize
them, he must either change them or
perish'

uit: *The Orchestra*

IIIB – moderate

'It is a principle of music
to repeat the theme. Repeat
and repeat again,
as the pace mounts. The
theme is difficult
but no more difficult
than the facts to be
resolved'

uit: *The Orchestra*

IIIC – slow

'Say to them:
Man has survived hitherto because he
was too ignorant
to know how to realize his wishes.
Now that he can realize
them, he must either change them or
perish.'

uit: *The Orchestra*

IV – moderate

'Well, shall we
think or listen? Is there a sound
addressed
not wholly to the ear?
We half close
our eyes. We do not
hear it through our eyes.
It is not
a flute note either, it is the relation
of a flute note
to a drum. I am wide
awake. The mind
is listening'.

from: *The Orchestra*

V – fast

'Inseparable from the fire
its light
takes precedence over it:
who most shall advance the light –
call it what you may!'

uit: *Asphodel, That Greeny Flower*

Steve Reich

Steve Reich werd geboren op 3 oktober 1936 in New York City. Hij studeerde compositie bij Hall Overton, William Bergsma, Luciano Berio en Darius Milhaud. In 1966 richtte hij zijn eigen ensemble op, dat in de daaropvolgende jaren van een drietal tot een twintigtal musici zou uitgroeien: een ontwikkeling die nauw samenhangt met de evolutie in zijn werk.

Belangrijke invloeden op zijn oeuvre komen voort uit zijn interesse voor de niet-Westerse muziek, waarbij hij zich vooral richtte op de Afrikaanse, de Balinese en de Joodse muziek. Hij ontving verscheidene onderscheidingen en opdrachten, waaronder een van het Holland Festival in 1978 die leidde tot *Music for a Large Ensemble*.

Met La Monte Young, Terry Riley, Philip Glass en de overigens veel jongere John Adams wordt Steve Reich gerekend tot de componisten van de *minimal music*, die ook wel repetitieve-, meditatieve- of graduele procesmuziek genoemd wordt.

Steve Reich 'ontdekte' het proces van de verschuiving van identieke muzikale elementen ten opzichte van elkaar in 1965, toen hij in navolging van Terry Riley experimenteerde met *tape-loops*—lussen geluidsband die het opgenomen voortdurend herhalen. Het beoogde echo-effect mislukte toen bleek dat de twee taperecorders niet op dezelfde snelheid draaiden, maar het idee voor een nieuwe muziekvorm was geboren.

Globale kenmerken van de *minimal music* zijn een beperkt uitgangsmateriaal en beperkte transformatietechnieken, waarbij timbre, ritme, textuur en aantal toonhoogten vrijwel gelijk blijven.

"It is a principal of music to repeat the theme"—een van de tekstfragmenten uit *The Desert Music* lijkt op het oog

iets te zeggen over het wezen van de *minimal music*. Het herhalen van een thema is echter al zo oud als de muziek zelf: al eeuwen worden thema's herhaald, getransponeerd, vertraagd, veranderd, omgekeerd en ontrafeld. Juist een dergelijk gebruik van een muzikaal gegeven maakt het tot een thema.

Het verschil tussen het gebruik en de functie van die thema's in de traditionele muziek in het algemeen en die van de *minimal music* in het bijzonder schuilt dan ook in de context waarin de thema's gebruikt worden.

In de traditionele Europese muziek vormen thema's en motieven de muzikale inhoud van de compositie, waarbij herhaling o.a. werkt als een 'verwijzing' naar een eerder moment in het werk. Verandering van het thema betekent zo tevens verandering van haar betekenis voor de compositie en voor de luisteraar. Het muzikale verloop van de traditionele muziek laat zich ook aan de hand van de dialektiek omschrijven: these-antithese-synthese, het spel van spanningsopbouw en -ontlading: letterlijk een ontwikkelingsvorm waarin het muzikale thema een essentiële rol vervult.

De *minimal music* kent een dergelijke ontwikkelingsvorm niet. Analooq aan veel niet-Westerse muziek, die de inspiratiebron vormde voor de 'minimalisten', zijn de processen zélf thema en inhoud van de compositie. Daardoor leent deze muziek zich voor een geheel andere perceptie: niet zozeer een traditioneel 'volgen' van de muzikale ontwikkeling, maar eerder een overgave aan het onontkoombare proces, veroorzaakt door de schier eindeloze herhalingen en de minimale verschuivingen van de muzikale patronen.

Marc Wielaert

Steve Reich was born on 3 October 1936 in New York City. He studied composition with Hall Overton, William Bergsma, Luciano Berio and Darius Milhaud. In 1966 he founded his own ensemble which was destined to grow in the next few years from three to twenty members: this development was closely linked to the evolution of his work.

Significant influences on his work result from his interest in non-Western music, concentrating on African, Balinese and Jewish music. He received a number of awards and commissions, including one from the Holland Festival in 1978 leading to *Music for a Large Ensemble*.

Along with La Monte Young, Terry Riley, Philip Glass and the much younger John Adams, Steve Reich is considered to be a composer of *minimal music*, also known as repetitive, meditative or gradual-process music. Steve Reich "discovered" the process of shifting identical musical elements in relation to each other in 1965, when in the footsteps of Terry Riley, he experimented with tape loops: lengths of sound tape which repeated the sound recorded on them indefinitely. The intended echo effect was a failure when it became apparent that the two tape recorders did not run at the same speed, but the idea for a new musical form was born.

The main characteristics of *minimal music* are limited basic material and limited transformation techniques, in which timbre, rhythm, texture and the number of tones remain almost the same.

"It is the principle of music to repeat the theme"—one of the lyrics from *The Desert Music* would appear to say something about the essence of *minimal music*. The repetition of a theme

is however as old as music itself: for centuries themes have been repeated, transposed, slowed down, changed, inverted and unravelled. It is precisely this use of a musical element which makes it a theme.

The difference between the use and the function of these themes in traditional music in general and in *minimal music* in particular is implicit in the context in which these themes are used.

In traditional European music, themes and motifs form the musical contents of the composition, with repetition employed to "refer back" to an earlier point in the composition. Changing the theme also means changing its significance for the composition and the listener.

The musical course of traditional music can also be described dialectically: thesis-antithesis-synthesis, the play of creating and releasing tension. This is literally a form of development in which the musical theme plays a crucial role.

Minimal music does not recognize a form of development like this. Analogous to much non-Western music which forms the source of inspiration for the "minimalists", the processes themselves are both theme and content of the composition. This music is therefore aimed at a completely different perception: not so much the traditional "following" of the musical development, more surrendering oneself to the unavoidable process caused by the almost endless repetition and the minimal shifting of the musical patterns.

Marc Wielaert

Schönberg Ensemble

Janneke van der Meer, viool

Wim de Jong, viool

Rena Scholtens, viool

Ineke Woudenberg, viool

Vera Beths, viool

Claire Huydis, viool

Henk Guitart, altviool

Annette Bergman, altviool

Susanne van Els, altviool

Hans Woudenberg, violoncello

Lucia Swarta, violoncello

Viola de Hoog, violoncello

Peter Luit, contrabas

Govert Jurriaanse, fluit

Léon Berendse, fluit

Harry Starreveld, fluit

Marie-Cécile de Wit, fluit

Maarten Karres, bobo

Justine Gerretsen, althobo

Pierre Woudenberg, klarinet

Liesbeth de Jong, klarinet

Wilma van den Berge, fagot

Marja Bon, piano, synthesizer

Gerrit Hommerson, piano, synthesizer

Bob Zimmerman, synthesizer

John Snijders, synthesizer

Reinbert de Leeuw

Reinbert de Leeuw werd geboren in 1938 en studeerde piano en muziektheorie in zijn geboorteplaats Amsterdam. Aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag studeerde hij compositie bij Kees van Baaren.

Reinbert de Leeuw schreef werken voor orkest en kamermuziek-ensembles en is co-auteur van de opera's *Reconstructie* (Holland Festival 1969) en *Axel* (Holland Festival 1977). Hij publiceerde een boek over Charles Ives en een bundel essays met de titel 'Muzikale Anarchie'.

Zijn activiteiten als uitvoerend musicus (pianist / dirigent) zijn bijzonder veelzijdig.

Reinbert de Leeuw is mede-oprichter van de Rondom Serie, die sinds haar ontstaan in 1972 een belangrijke rol in het Nederlandse muziekleven vervult. Deze serie is gericht op muziek van de 20e eeuw, van de late werken van Liszt tot minimal music.

Bovendien is Reinbert de Leeuw dirigent van het Schönberg Ensemble sinds de oprichting in 1974. Het Schönberg Ensemble treedt veelvuldig op in Nederland en ook in het buitenland heeft het ensemble inmiddels grote roem verworven met de uitvoering van het complete kamermuziek-oeuvre van Arnold Schönberg, Anton Webern en Alban Berg. In 1984 stond Schönbergs *Pierrot Lunaire* op het programma met de Duitse actrice Barbara Sukowa. Deze productie werd dat jaar uitgevoerd in het Holland Festival, de Berliner Festwoche, in Italië en de Verenigde Staten.

Schönberg Ensemble

Het Schönberg Ensemble werd in 1974 opgericht door leerlingen en oud-leerlingen van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Het ensemble bestaat uit een kern van veertien musici (zes blazers, vijf strijkers, twee pianisten en dirigent). Afhankelijk van de uit te voeren composities wordt deze kern uitgebreid tot grotere, steeds enkelvoudige bezettingen. De programmering richt zich op de kamermuziek van de 20ste eeuw, waarbij ook verbindingen met de 19e eeuw kunnen worden gelegd. Een bijzondere plaats in het repertoire wordt ingenomen door de complete kamermuziek van de drie belangrijkste componisten van de Tweede Weense School: Arnold Schönberg, Alban Berg en Anton Webern. Sinds 1974 gaf het Schönberg Ensemble concerten in Nederland, België, Frankrijk, Duitsland, Hongarije, Schotland, Italië, de Verenigde Staten en India en er werden verschillende radio-, televisie- en grammofoonplaatopnamen gemaakt. Het complete repertoire van de Tweede Weense School wordt voor het label Schwann (Düsseldorf) op de plaat vastgelegd.

Slagwerkgroep Den Haag

Renee Jonker

Willy Goudswaard

Wim Vos

Ger de Zeeuw

Frans Leerdam

Luuk Nagtegaal

Victor Oskam

Murk Jiskoot

Slagwerkgroep Den Haag

De in 1975 opgerichte Slagwerkgroep "Den Haag" wordt gevormd door vijf jonge musici. Zij stellen zich ten doel muziek van deze eeuw, geschreven voor slagwerkensemble te spelen voor een zo breed mogelijk publiek en bij te dragen aan de ontwikkeling van het repertoire van kamermuziek voor slagwerk. Zij doen dit door onder meer het uitvoeren van veelal voor hen geschreven composities en het bestuderen van onbekende of zoekgeraakte muziektradities.

Deze slagwerkers: Willy Goudswaard, Wim Vos, Ger de Zeeuw, Frans Leerdam en Renee Jonker, hebben alle vijf gestudeerd aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag bij Frans van der Kraan, solopaukenist van het Residentie Orkest. Met de steun van de Gemeente Den Haag is de groep gehuisvest in een ruime studio alwaar een uitgebreid instrumentarium is verzameld. De collectie instrumenten die in de afgelopen jaren werd opgebouwd omvat slagwerk uit alle hoeken van de wereld waarmee een omvangrijk repertoire kan worden gerealiseerd.

Het ensemble heeft zich een vaste plaats verworven binnen het Nederlandse muziekleven met regelmatige bijdragen aan het Holland Festival, de Gaudeamus Muziekweken en series concerten van het Nederlands Impresariaat. Door het geven van koffie- en schoolconcerten probeert het ensemble bovendien om een nieuw publiek kennis te laten maken met deze vorm van hedendaagse muziek. De activiteiten van de Slagwerkgroep worden regelmatig geregistreerd door radio en televisie.

Claron McFadden

De Amerikaanse sopraan Claron McFadden heeft haar vocale opleiding genoten aan The Eastman School of Music te Rochester, New York, en heeft haar solo-diploma behaald in 1984. Sinds 1984 is zij woonachtig in Nederland en werkt als free-lance zangeres. Zij heeft onlangs o.a. de rol van Adèle gezongen in *Die Fledermaus* van Strauss in een productie van Toneelgroep Globe. Claron McFadden werkt regelmatig met diverse ensembles voor 20e eeuwse muziek. Zij maakte een grammofoonopname van *Litanie IV* van Karel Goeyvaerts onder leiding van Harry Sparnaay.

Marjanne Kweksilber

Marjanne Kweksilber begon haar zangopleiding bij Herman Schey op het Muzieklyceum in Amsterdam. Na haar opleiding werd zij gevraagd voor zowel oude als nieuwe muziek, en heeft sindsdien een internationale reputatie opgebouwd voor beide repertoires. In Nederland heeft zij reeds vele premières gebracht van nieuwe vocale werken van Nederlandse componisten, zoals Peter Schat, Reinbert de Leeuw en Jan van Vlijmen. Met Reinbert de Leeuw en het Schönberg Ensemble treedt Marjanne Kweksilber regelmatig op, met werken van o.a. Stravinsky, Schönberg, Hindemith, Messiaen.

Yvonne Benschop

De mezzo-sopraan Yvonne Benschop begon haar zangstudie bij Marijke van der Lugt en Jan Veth en vervolgde deze bij Herman Woltman aan het Koninklijk Conservatorium in

BBC Singers
sopranen
Sarah Leonard
Lynne Hirst
Suzanne Flowers

alten
Judith Bingham
Jacqueline Fox
Juliet Trestini

tenoren
Neil Mackenzie
Douglas Leigh

bassen
Stephen Jackson
Richard Bourne

Den Haag. Vanaf 1981 is zij verbonden aan het Nederlands Kamerkoor en zij maakt – sinds de oprichting – deel uit van het Gesualdo Consort Amsterdam.

Zij trad onder andere op bij dirigenten als Ton Koopman, William Christie, Jean Fournet en Huub Kerstens. Onder Reinbert de Leeuw werkte zij als soliste onder meer mee aan de Holland Festival produktie van Mauricio Kagels *Aus Deutschland* in 1985. In juni van dit jaar zal zij enkele rollen vervullen in een produktie van Ravels *l'Enfant et les sortilèges* in Canada onder leiding van David Porcelijn.

Ananda Goud

De mezzo-sopraan Ananda Goud studeerde aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag bij Herman Woltman. Sedert 1983 is zij verbonden aan het Nederlands Kamerkoor.

Naast solistische medewerking aan diverse oratorium-verenigingen in den lande, was zij onlangs te horen in Bach-cantates onder leiding van de Zwitserse dirigent Michel Corboz.

In december 1986 gaf zij met het Schönberg Ensemble uitvoeringen van de Trilogie van Ton de Leeuw onder leiding van Lucas Vis. Eerder werkte zij met hetzelfde ensemble onder leiding van Reinbert de Leeuw in de opera *Aus Deutschland* van Mauricio Kagel.

BBC Singers

De BBC Singers werden in 1924 geformeerd en hebben zich sindsdien gemanifesteerd als één van de belangrijkste vocale ensembles ter wereld. Als radio-koor maken zij meer dan honderd programma's per jaar voor de BBC radio.

Zij kennen een permanente bezetting van 28 leden die naar believen kunnen worden uitgebreid of verminderd, hetgeen heeft geleid tot een enorm breed repertoire. Zij hebben gewerkt met veel componist-dirigenten, zoals Karlheinz Stockhausen, Luciano Berio en Pierre Boulez, en hebben onlangs wereldpremières gebracht van werken van Hans Werner Henze, John Casken en Thea Musgrave.

The Desert Music van Steve Reich hebben de BBC Singers reeds vorig jaar een aantal keren uitgevoerd op een tournee door Frankrijk.

redactie: Music Research
Centre, Amsterdam
met medewerking van
Marc Welaert
vertaling Engels Martin
Cleaver
met dank aan Rosita
Wouda
eindredactie: Holland
Festival

"KLM is flying the world to the Festival that's Holland."

"That's music to my ears."

Holland may be one of the world's smallest countries. But when it comes to Art, it's larger than most. 800 museums – more per square mile than any other country. 14.000 opera, concert, ballet and drama performances each year in Amsterdam alone.

And in June, the annual Holland Festival. Where the world's top artists mingle with the cream of the Dutch Art Scene. Fly KLM. And discover the Festival that's Holland.

At any time of the year.

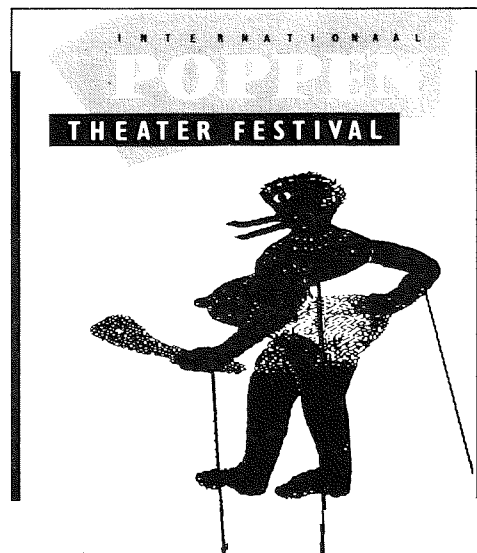
The Reliable Airline **KLM**
Royal Dutch Airlines

**HET
THEATER
FESTIVAL
1987**

Bellevue

Stadsschouwburg

Nieuwe de la Mar theater

28 augustus t/m 11 september

19 t/m 29 november 1987

Holland Festival Plus ... Restaurant Informatie Festival Salon

de Balie

■ Natuurlijk is Amsterdam niet alleen tijdens het Holland Festival een stad waar de mogelijkheden om uit te gaan bijna onbeperkt zijn. Toch wordt in de maand juni aan dit alles nog iets extra's toegevoegd om de liefhebbers van theater, concert, dans en opera ook buiten muziektheater en schouwburg de gelegenheid te bieden zich te verpozen of te genieten van een maaltijd in een omgeving die aansluit bij de festivalsfeer.

In een viertal gerenommeerde restaurants zullen speciaal voor het festival-publiek voorzieningen worden getroffen om het u zoveel mogelijk naar de zin te maken.

Restaurant Sluizer

Utrechtsestraat 43
1017 VH Amsterdam
telefoon 020 - 22 63 76

■ Gelegen tussen het Rembrandtplein en Frederiksplein (op loopafstand van Het Muziektheater), zal in juni een speciale festivalkaart voeren. De wisselende menu's zullen worden afgedrukt in de dagelijks verschijnende Festivalkrant.

Restaurant Witteveen

Ceintuurbaan 256
1017 GH Amsterdam
telefoon 020 - 62 43 68/
62 46 11

■ Een restaurant met een van oudsher vermaard interieur, biedt in deze periode zijn publiek de unieke mogelijkheid om uit de nieuwe en zeer uitgebreide kaart, zelf een menu van drie gangen samen te stellen.

Sancerre

Reestraat 28 - 32
Amsterdam
telefoon 020 - 27 87 94

■ Een begrip op het gebied van verfijnde kookkunst, gelegen in het hartje van Amsterdam, biedt niet alleen een festivalmenu, maar besteedt tevens bijzondere aandacht aan exquise vegetarische gerechten.

Le Reflet d'Or

Dam 9
1012 JS Amsterdam
telefoon 020 - 55 46 088

■ Het restaurant van **Grand Hotel Krasnapolsky** verheugt zich op de komst van de festivalgangers. Dit honderd jaar oude restaurant, gelegen aan de Dam, biedt zijn gasten in een 'fin de siècle' interieur de gelegenheid om zowel avant als après le théâtre (keuken geopend tot 11 uur) van al het gebodene te genieten. Voor verdere informatie over deze restaurants zie volgende pagina's.

■ **De Balie**, op het Kleine-Gartmanplantsoen 10, is dit jaar het toneel van de **Festival Salon**, de plek waar na afloop van de voorstellingen gesprekken zullen plaatsvinden met artiesten, medewerkers en journalisten.

■ Anders dan vorige jaren zal de **Festival Salon** niet iedere dag geopend zijn maar uitsluitend op de avonden wanneer er iets bijzonders te beleven valt. De informatie hiervoor vindt u in de Festival Dagkrant.

Holland festival

uitgave	Stichting Holland Festival
---------	----------------------------

telefoon	020-27 65 66
----------	--------------

telex	11218 HFAUB
-------	-------------

telefax	020-25 31 40
---------	--------------

telegramadres	Festival Amsterdam
---------------	--------------------

**Kleine-Gartmanplantsoen 21
1017 RP Amsterdam**

Colofon

bestuur	F.A. Becht (voorzitter)
	mr. H.J. Jong, penningmeester, dr. L.J.C.M. Le Blanc
	dr. L. Ginjaar, mr. G. Korthals Altes, drs. J.W. Schrofer
	mr. E.L.L. de Wilde
directie/muziek	Ad 's-Gravesande
theater	Arthur Sonnen
dans	Marc Jonkers
produktieleiding	Elza Heijman
co-ordinatie	Co-ordinatie Amsterdam culturele hoofdstad van Europa
	Louis Helmer
producing	Anne Römer, Josée Voormans, Karin IJzermans
	Marcel de Zwaan
productie	Tine Deturck, Sigi Giesler, Annemieke Rodermans,
	Just Smits, Monica van Steen, Gwenoële Trapman
secretariaat	Alma Netten, Marianne Berenschot, Lies Bührman-Indrisie,
	Tineke van Manen, Etta Maris, Ivonne Valk, Susanne Schrauwers
financiële administratie	Karin Boef, Anny Brouwers
pers/publiciteit	Babs van Overbeek, Irene de Groot,
	Carla Hazewindus-Schipper, Hubert van der Kleij,
	Harriët Rotshuizen, Hans Smit, Isabelle Vermey,
	Anne Wertheim-Tolk, Anneke Wertheim
sponsoring/promotie	Luc Leestemaker, Job van Dooren, Willem Trommels
ontwerp omslag	Studio Dumbor, Den Haag
foto omslag	Lex van Pieterse, Den Haag

*Fotograferen en het maken van
geluidsopnamen is
streng verboden*